

Панасенко Є.О.

Національна академія державного управління при Президентові України

МУЛЬТИЛІНГВІЗМ ЯК ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У науковій розвідці порушується проблема мультилінгвізму в умовах сучасної України в контексті євроінтеграційних і глобалізаційних процесів. Зокрема, йде мова про географічний та суспільний мультилінгвізм в Україні, тобто про мовну картину, яка наразі наявна в українському суспільстві. Зазначена лінгвістична картина сформувалася в результаті відсутності єдиної національної самоідентичності українців у зв'язку з перебуванням окремих територій України у складі інших держав, що призвело до розбіжної системи цінностей, неоднакових світоглядних засад у суспільстві на різних територіях сучасної України. На сьогодні ситуація поступово починає вимальовуватися в бік проєвропейського цивілізаційного простору, залишаючи проросійську колоніальну спадщину в історії. Однак у цілому українське суспільство не готове повністю прийняти проєвропейський вектор розвитку, й тяжіє до російського колоніального минулого, перебуваючи у хиткому ментальному балансі. Окремо в статті сфокусовано увагу на явищі плюрилінгвізму, тобто потребі та можливостях опановувати різні іноземні мови. У дослідженні було представлено численні статистичні дані, опитування, які яскраво ілюструють потреби українців щодо опанування іноземної компетентності, виявлено безпосередній взаємозв'язок між внутрішньою мовною ситуацією в Україні та перевагами щодо опанування іноземних мов. Було прослідковано чітку залежність між ментальністю суспільства, його системою цінностей й орієнтирами з лінгвістичним фактором. Окрему увагу було приділено проблемі мігрантів в Україні та їхній адаптації до українських культурно-інформаційних та мовних реалій. У дослідженні доведено, що результативність державної політики щодо інтеграції іммігрантів незадовільна, і опитування свідчить про низький рівень обізнаності респондентів щодо наявних державних програм. Отже, мультилінгвізм в умовах сучасної України є її невід'ємним фактором у процесі внутрішньої й зовнішньої комунікації, який чітко корелюється із соціально-економічною, суспільно-політичною та культурно-інформаційною ситуацією в країні і є індикатором суспільних настроїв, переваг, орієнтирів та безпосередньо самоідентичності суспільства.

Ключові слова: мультилінгвізм, плюрилінгвізм, мовна політика, євроінтеграція, глобалізація.

Постановка проблеми. Соціально-економічні, суспільно-політичні й культурно-інформаційні чинники в Україні, поступова переорієнтація в свідомості суспільства від східного (проросійського) до західного (проєвропейського) цивілізаційного простору, культурна трансформація та зміна парадигми цінностей спонукають український соціум інтегруватися не лише до Європейського Союзу, а й у глобальний вимір взагалі. Необхідність в тісній комунікації між Україною та іншими країнами, між окремими державними та приватними структурами, актуалізує питання опанування іноземних мов, їхнього ефективного використання у різних сферах життя. Тому феномен мультилінгвізму набуватиме все більшої нагальності в реаліях українського соціуму. В силу об'єктивних причин, в суспільстві України наявні різні мови. Україна

постійно перебувала на розломі між іншими державами, які проводили власну експансію на нашій території. Особливо це стосується україно-російських відносин впродовж не одного століття. Як результат, в Україні сформувався білінгвізм, який наявний і досі. Наразі українське суспільство перебуває на переломному етапі, коли змінюються погляди, орієнтири, і країна має далі рухатися вперед і розвиватися. Поки що багатьом проблема мультилінгвізму – використання різних мов – видається майже фантастичною, але не варто нехтувати законами суспільного розвитку, які чітко диктують нові правила й норми існування та співіснування людей у соціумі, чи окремо різних соціумів. Україна, врешті-решт, не залишається осторонь процесу глобалізації, вона перебуває в активному вирі подій світового масштабу, здійснюючи комуні-

кацію з іншими країнами. Тому потреба у формуванні чіткої політики щодо мультилінгвізму обов'язково стане нагальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мультилінгвізм як феномен у контексті українського суспільства постійно був у фокусі гострої уваги низки науковців: Б. Ажнюк, Ю. Бестерс-Дільгер, Л. Дербеньова, Г. Євсєєва, С. Жаботинська, О. Майборода, Г. Черненко та інші. Проте, більшість наявних наукових розвідок переважно розкривають українсько-російське мовне питання, інші ж – досвід Європейського Союзу щодо формування мовної політики в Україні. Але актуальна мовна картина в Україні у контексті євроінтеграційних і глобалізаційних умов розкрита не повною мірою.

Постановка завдання. Мету наукової розвідки вбачаємо в доведенні вагомості й значимості мультилінгвізму як євроінтеграційного та глобалізаційного фактора в умовах сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Л. Дербеньова вважає, що для суспільства, яке обирає новий політичний курс, проблеми формування і розвитку нової гуманітарної політики набувають особливої вагомості. Це пов'язано з необхідністю створення оптимальних політичних правил суспільного життя, які викликані європейською інтеграцією, що є водночас актуальним і в контексті мовної політики. Безсумнівно, проблема європейської інтеграції нині є однією із найбільш актуальних проблем політики держави. Адже міжнародна інтеграція – багатоаспектний, складний процес, в якому приймає участь і Україна як європейська держава. Нові аспекти співпраці України і ЄС надає підписання угоди про асоціацію, про що було повідомлено під час чергового саміту «України – ЄС» (9 вересня 2008 р). У спільній заяві за підсумками саміту ЄС визнав європейські прагнення України та привітав європейський вибір України. Створення Європейського Союзу прискорило інтеграцію представників різних країн, які послуговуються різними мовами, а це актуалізує питання про введення «міжнародної допоміжної мови» (IAL – international auxiliary language), перш за все у галузі публічного управління та адміністрування, адже така «спільна» мова надасть змогу значно легше регулювати політичні, економічні, культурні відношення між країнами ЄС [3, с. 173].

С. Жаботинська наголошує на тому, що мовну політику і мовне планування в Україні доречно формувати, послуговуючись принципами мультилінгвізму, при цьому використовуючи світовий

досвід. На думку дослідниці, доцільна й виважена мовна політика може в перспективі дати результати, коли українська мова за рівнем ментальності є першою; другою мовою за рівнем ментальності є російська мова і/або мова регіональної меншини; іноземні мови (англійська насамперед) за рівнем ментальності наближаються до другої мови. Дослідниця акцентує увагу на необхідності науково-обґрунтованих і дієвих програмах формування білінгвізму/мультилінгвізму, які мають враховувати не лише суто суспільно-політичні та соціально-економічні, а й фізіологічні та психологічні фактори [7]. Проблема полягає в тому, що такий підхід може бути складно реалізувати в українських суспільних реаліях, беручи до уваги культурно-історичне минуле України.

Г. Євсєєва зазначає, що Україна не пододала мовний бар'єр із країнами ЄС, українське суспільство не спроможне долучитися до європейського комунікативного простору. Дослідниця підкреслює вагомість питання щодо подолання мовного бар'єру між Україною та ЄС, тому вона пропонує оголосити вивчення іноземних мов в Україні політичним пріоритетом та внести зміни до Національної доктрини розвитку освіти [6].

Україна сама по собі вважається багатонаціональною та багатомовною країною. Окрім інтеграції країни в глобальний простір через опанування іноземних мов та міжкультурної комунікації, в Україні наявні власні мовні невирішені питання. Враховуючи дані Всеукраїнського перепису населення 2001 року, на території України перебували представники понад 130 національностей і народностей. 77,8 % населення становлять українці. Найчисельнішою національною меншиною є російська – 17,3% населення. Всі інші значимі за чисельністю етнолінгвістичні меншини нараховують разом 4,9 % всього населення. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, в Україні проживало близько 8 млн росіян, 17,3 % від загального складу населення країни. Відсоткове відношення одномовних росіян, які користуються тільки російською мовою становить від 80 до 85 %. За тим же переписом населення 2001 року українську мову вважають рідною 67,5 % населення України, російську – 29,6 % [12]. При цьому українською мовою спілкуються приблизно 53 % громадян України, російською – 45 % [11].

Ст. 10 Конституції України зазначає, що державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного

життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом [9]. Проте досить неоднозначно трактуються формулювання «вільний розвиток, використання і захист інших мов». Також примітним є той факт, що російська мова виділяється із переліку мов національних меншин, що настановує на думку про її «особливий» статус. Отже, нечітко прописані положення в Конституції дають підстави різним політичним силам маніпулювати формулюваннями й створювати власні погляди й переконання на основі неоднозначних положень в Конституції.

Як показано у різних документах, юридичний статус російської мови в Україні чітко не передбачає її офіційного статусу, проте дає юридичні шпарини щодо розширення її функціонування. Тому варто чітко прописати місце російської мови в українському суспільстві. Кращий варіант – уніфікувати її серед інших мов національних меншин, аби вона не виділялася й зайняла своє місце. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухвалений 25 квітня 2019 року, теж досить неоднозначно забезпечує функціонування української мови в Україні, спираючись на поняття «мова, прийнятна для сторін», даючи шпарину послуговуватися мовами національних меншин [8].

Згідно з дослідженнями, Financial Times за квітень 2017 року, російська мова протягом 20 років постійно втрачає популярність серед жителів України. Російськомовна кількість українських громадян 1994 року становила 33,9 %, а 2016-го — 24,4 %. Схожа ситуація в Казахстані (зменшення з 33,7 % до 20,7 %) і Грузії (зменшення з 6,4 % до 1,1 %). Натомість у Білорусі ситуація інша – з майже 50 % 1994 року кількість носіїв російської виросла 2016-го до 71 [13].

Примітним є дослідження Київського міжнародного інституту соціології, проведеного у березні 2019 року щодо викладання російської мови в україномовних школах. Показано, що 46 % українців розмовляють переважно або тільки українською мовою, тоді як 28,1 % переважно або тільки – російською мовою. Щодо викладання російської мови в українських школах – майже 30 % вважають, що на вивчення російської має відводитися така ж кількість часу, що й на українську мову. Проте, порівнюючи дані за 2019 рік

із результатами аналогічних опитувань 1999 року, спостерігається тенденція зниження престижу російської мови в Україні [5].

В історичному ракурсі Україна за весь культурно-історичний період перебувала під впливом інших держав (Російська Імперія, Австро-Угорщина, Річ Посполита), як результат – в українському етносі відбувся ментальний, культурний, лінгвістичний, ціннісний розкол у суспільній свідомості. Західне населення України перебувало під впливом Польщі та Австро-Угорщини, відповідно у тих регіонах вимальовується тенденція тяжіння до західних країн. Частина суспільства, яка проживає на південно-східних територіях, схиляється в бік Росії. Наразі така ситуація може пояснюватися й економічним, торговельним, інформаційним факторами.

Отже, внутрішня мовна ситуація в Україні є досить напруженою, а мовне питання постійно стає предметом суспільно-політичних дискусій. Цілком ймовірно, що внутрішнє лінгвістичне становище в країні, конфлікт між проєвропейським і проросійським вектором розвитку України накладає сильний відбиток на сприйняття світових геополітичних, суспільних та культурно-інформаційних проблем, зокрема проблема міжкультурної комунікації та опанування іноземних мов розглядається в ракурсі внутрішньо-української мовної ситуації й бачення цієї проблеми відбувається через призму україно-російських відносин.

Після набуття безвізового режиму з ЄС та підписання угоди між Україною та ЄС, питання створення можливостей опанування іноземних мов є одним із пріоритетних завдань Уряду. Ще у 2017 році стартувала кампанія з опанування іноземних мов на базі платформи «Lingva.Skills» [1].

Оскільки в країнах ЄС вже не один рік діє програма рідна мова + дві іноземні, Україна істотно відстає від європейського простору. За даними British Council, лише 7 % українців вільно володіють англійською, ситуація з другою іноземною мовою ще більш невтішна. У 2012 році в галузі середньої освіти, починаючи з 5 класу, розпочалося запровадження обов'язкового вивчення другої іноземної мови. Така ініціатива була висунута ще в 2005 році Міністерством освіти і науки України. Імперативність цього запровадження було скасовано, оскільки більшість шкіл виявилася не готовою до таких змін: відсутність повною мірою матеріально-методичного забезпечення, недостатня кількість кадрових ресурсів [1].

Досить ємним є дослідження Аналітичного центру RATING Pro у 2016 році, в якому було

опитано 2200 респондентів з усіх регіонів України, окрім АР Крим та непідконтрольних частин Донецької та Луганської областей. Статистична похибка складає не більше 2,1 %. За результатами дослідження українці не мають однозначного бачення щодо володіння іноземними мовами. Так, за цим опитуванням на питання «Які дві мови, крім рідної, Вам було б найкорисніше знати для самовдосконалення і розвитку?», 66 % респондентів назвали англійську. На другому місці (17 %) опинилася німецька мова. Потім російська

(14 %), польська (10 %), французька (7 %), італійська (4 %).

Наведені цифри дають підстави стверджувати, що англійська й німецька мови вважаються найбільш пріоритетними в усіх без винятку проаналізованих країнах. Французька мова також має сильні позиції. Російська мова посідає вагоме місце в балтійських країнах, в Болгарії та Україні.

Англійська мова сприймається більш позитивно серед опитуваних з вищою освітою та вищим рівнем доходів. Україномовні респонденти

Таблиця 1

Дві мови, окрім рідної, які було б корисно знати (порівняння з окремими країнами Європи) за даними Аналітичного центру **RATING Pro (2016 р.)** [14]

	ЄС	Словенія	Угорщина	Словакія	Чехія	Австрія	Румунія	Польща	Болгарія	Естонія	Латвія	Литва	Україна
Англійська	87%	78%	84%	63%	58%	76%	59%	65%	57%	75%	72%	66%	66%
Німецька	17%	50%	48%	44%	32%	10%	13%	31%	20%	10%	17%	13%	17%
Французька	16%	4%	5%	4%	3%	18%	25%	3%	5%	4%	2%	2%	7%
Іспанська	14%	3%	2%	2%	1%	7%	5%	2%	7%	2%	2%	2%	2%
Італійська	5%	11%	2%	1%	1%	10%	9%	1%	4%	-	-	-	4%
Російська	4%	2%	2%	8%	7%	5%	2%	8%	14%	47%	50%	62%	16%
Польська	1%	-	-	-	1%	-	-	4%	-	-	1%	3%	10%

вважають англійську кориснішою значно частіше (70 %), ніж російськомовні (57 %). Серед переваг вивчення іноземних мов більшість респондентів виділили матеріальні чинники: можливість працевлаштування в іншій країні (57 %), краща робота в Україні (49 %), навчання в іншій країні (47 %), відпочинок за кордоном (31 %). Не такими важливими для українців є можливість розуміти представників інших культур (18 %), особисте задоволення (15 %). 12 % респондентів стверджують, що іноземні мови нададуть їм змогу відчути себе європейцями [14].

Спостерігається цікава тенденція, що в західній Україні польська мова займає вагоме місце, тоді як у східних та південних регіонах – російська мова. І лише в західних та центральних німецька вважається пріоритетною як друга іноземна мова, на півдні ж проголосували за російську, а на Сході – за українську, що дає підстави вважати, що на Сході мешканці України в культурно-історичному, інформаційному та лінгвістичному плані більш схильні до громадян Росії.

Проблема україно-російської двомовності полягає не лише в тому, що це колишня мова метрополії, яка насильно насаджувалася в українському просторі через культурно-інформаційну складову. Російська мова ще є предметом суспільно-політичних, маніпулятивних дій з метою дестабілізації ситуації в Україні й унеможливлення культурно-інформаційної, ментальної незалежності українського соціуму від російського простору.

Наведені статистичні дані нашоухують на висновок, що існує безпосередній взаємозв'язок між внутрішньою мовною ситуацією в Україні та перевагами щодо опанування зовнішніх мов. Було прослідковано чітку залежність між ментальністю суспільства, його системою цінностей

й орієнтирами з лінгвістичним фактором. Інакше кажучи, жителі західної та центральної частини України тяжіють до європейського простору й вивчення європейських мов, вбачають реальні перспективи у працевлаштуванні в ЄС та становленні «справжніми європейцями», тоді як жителі Сходу й півдня дотримуються проросійського вектору й російської мови та не бажають опанувати нові мови.

Окремо автором було проведено власне не репрезентативне соціологічне опитування через соціальну мережу «Facebook» щодо стану мультилінгвізму в українському суспільстві та мовних пріоритетів українців на 2019 рік, в якому взяли участь 1828 осіб, з яких 38 % чоловіча аудиторія й 62 % – жіноча. Віковий критерій розділився наступним чином: більшість опитаних (37,6 %) віком від 30 до 40 років. 27,1 % – респонденти віком від 18 до 30 років. Кількість опитаних віком від 40 до 50 років склала 21,9 %. Респондентів, віком від 50 до 60 років, налічується 9,4 %. Опитаних, яким за 60 – 4 %. Регіони проживання виявилися нерівномірно представленими в опитуванні: майже половина опитаних – центральні регіони, 26,6 % – захід, представників із півночі нараховується 15,1 %, опитаних зі сходу – 7,9 %, а з півдня – 5,5 %. Примітним є те, що більшість респондентів є мешканцями міст, більшість мають вищу освіту. Тобто вибірка переважно охоплює центральні й західні регіони з переважно міським, молодим населенням й переважно вищою освітою, що певною мірою унеможливує результати бути об'єктивними й точними, проте дають певне бачення проблеми [2].

Загалом, було отримано наступну картину. На питання «Якою мовою Ви переважно спілкуєтеся життє?» – 75,9 % зазначили українську мову, 24,1 % послуговуються російською. На запитання:

«Чи посідає російська мова вагоме місце в українському суспільстві?» більшість українців (53,5 %) зазначили, що російська мова може використовуватися на побутовому рівні, а на державному – лише українська. 8,5 % респондентів вважають, що російська мова дійсно займає вагоме місце в Україні. 3 % опитуваних мають нейтральну позицію. Навіть є такі, хто вважає, що російська мова взагалі не повинна використовуватися в

ЗАХІД	ЦЕНТР	ПІВДЕНЬ	СХІД
• англійська - 78%	• англійська - 68%	• англійська - 62%	• англійська - 52%
• німецька - 26%	• німецька - 18%	• російська - 23%	• українська - 21%
• польська - 24%	• російська - 15%	• німецька - 16%	• російська - 12%
• французька - 8%	• польська - 10%	• українська - 13%	• німецька - 9%
• російська - 7%	• французька - 8%	• французька - 5%	• французька - 5%

Рис. 1. Найбільш пріоритетні мови, окрім рідної, в регіонах України за даними Аналітичного центру RATING Pro (2016 р.) [14]

Україні – 21,6 %. На запитання «Чи задовольняє Вас використання російської мови в українському недійному просторі?» було отримано наступні відповіді: 8,9% респондентів абсолютно задоволені цим фактом. 16,1 % вважають оптимальним варіантом українська і російська мови. 75,1 % стверджують, що в недійному просторі має бути лише українська мова. Половина опитаних вважають, що російську мову в українських школах вивчати не потрібно, і 43,8 % думають, що російська мова має бути вибірково предметом. 5,7 % зазначають, що російська обов'язково має викладатися в українських школах. Майже 90% респондентів проти того, аби російській мові надали статус другої державної мови, 7,2 % мають нейтральну позицію, і 4,2 % не проти російської у статусі другої державної мови. 77,5% опитуваних проти, щоб російська мала статус регіональної мови, 13,3 % мають нейтральну позицію, 9,2 % респондентів не проти російської як регіональної. Те ж саме питання було стосовно інших регіональних мов. 62,2 % респондентів проти, аби статус регіональної мови мала будь яка мова національних меншин. 22,2 % мають нейтральну позицію, 15,6 % опитуваних не проти.

Описавши мовну картину в українському суспільстві, увагу до себе привертають іноземні мови та їхнє опанування в Україні. Майже стовідсотково українці погоджуються, що потрібно вивчати іноземні мови. 65,6 % респондентів зазначають, що постійно намагаються удосконалити іншомовну компетентність, доті як 31,6 % стверджують, що усвідомлюють вагомість мов, але не вивчають їх за браком часу чи бажання. Лише 2,2 % зазначили, що не мають здібностей до вивчення мов.

Найбільш пріоритетними мовами для себе українці визначили англійську (98,3 %), німецьку (39,7 %), польську (31,5 %), французьку (18,7 %), іспанську (17 %), російську (16,4 %), китайську (13,7 %). Найбільш затребувані іноземні мови світу: англійська, оскільки міжнародна ділова, освітня діяльність здійснюється цією мовою, це мова дипломатії, для отримання роботи в багатьох європейських потрібно володіти англійською мовою. Іспанська, китайська, російська, арабська, французька – це мови ООН, французька є офіційною мовою ЄС, столиця якого в Брюсселі. Окремо популярні мови: португальська, японська, турецька, німецька.

24 % респондентів зазначили, що вільно володіють англійською мовою, 42,8 % – на середньому рівні, 27,8 % мають початковий рівень, 5,5 % вза-

галі не володіють англійською. Окрім того, 11,9 % стверджують, що вільно володіють другою іноземною мовою, 31,6 % мають навички на початковому рівні, майже 35 % взагалі не володіють. Як друга іноземна мова серед українців лідирують польська (30,8 %), німецька (26,8 %), французька (10,4 %) й іспанська (6,5 %). Майже 90 % українців погоджуються, що кожен освічений громадянин має володіти англійською мовою. Майже 80 % погоджуються, що окрім англійської українцям необхідно опанувати другу іноземну мову. Більше 50 % респондентів вважають, що в Україні цілком можлива ситуація, коли виникне нагальна необхідність у володінні англійською й другою іноземною мовою.

Цікавою є диференціація пріоритетів щодо європейських та азійських мов, у якій 76,5 % українців зазначили, що для них є більш пріоритетними європейські мови, тоді як 23,5 % зазначили пріоритетними для себе азійські мови. 44,8 % респондентів вважають Україну багатомовною країною, тоді як 36,5 % так не вважають. Для 18,7 % на це питання було складно надати відповідь [2].

Говорячи про мультилінгвізм в Україні, окремий фокус уваги варто спрямувати на інтеграцію мігрантів у середині країни. У 2013–2014 рр. МОМ було проведено дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів, в ході якого опитано 300 іноземців (іммігрантів-резидентів, біженців та іноземних студентів) у шести містах України, проведено експертні інтерв'ю, аналіз відповідної державної статистики та нормативно-правових актів [4].

За даними цього дослідження, понад половина іноземців має намір залишитися в Україні і п'ята частина респондентів точно не планує залишатися в Україні. Водночас варто спинитися на недостатній результативності державної політики щодо інтеграції іммігрантів, опитування з цього питання доводить низький рівень обізнаності іммігрантів щодо наявних державних програм. Позитивним фактором є рівень освіти іноземців, оскільки більше трьох чверті опитаних мали вищу, незакінчену вищу та середню спеціальну освіту, однак українською мовою був здатен говорити лише один з десяти респондентів, тоді як російською були здатні говорити менше половини. Існує нагальна проблема щодо недостатньої кількості мовних курсів для іноземних громадян. Іммігранти досить активно комунікують із місцевим населенням і зазначають комфортну атмосферу

такої комунікації. Але більше чверті респондентів повідомили, що відчувають неприязнь з боку правоохоронців, держслужбовців, а також і пересічних громадян через своє етнічне походження чи релігійну приналежність [10, с. 25–26]. Підсиленого контролю вимагає ситуація щодо нерегульованої міграції іноземців в та через Україну. Водночас, протягом 2014–2015 рр. Збільшилася чисельності нерегульованих мігрантів і на кордонах України, і всередині держави. Варто звернути увагу на факт, що внаслідок значного посилення міграційного контролю в Євросоюзі для переправлення нерегульованих мігрантів відшукуються нові маршрути, також через Україну. Збільшенню числа нерегульованих мігрантів сприяє також посилення міграційного контролю в Російській Федерації [15]. У 2015 р. найчисельнішу групу серед затриманих на кордоні становили вихідці з Афганістану – 37 %, Сирії – 11 %. Громадян Молдови було 7 %, Грузії – 6 %, Іраку – 5 %, Сомалі – 5 %. Зросла також і кількість потенційних нерегульованих мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну. Серед них переважали громадяни пострадянських держав, а саме Узбекистану (25 %), Таджикистану (20 %), Азербайджану (12 %), Молдови (10 %), Киргизстану (9 %), Грузії (8 %), Вірменії (6 %), Росії (3 %). Державною міграційною службою у 2015 р. на території України виявлено понад 5,1 тис. нерегульованих мігрантів, проти 3,1 тис. у 2014 р. Найчисельнішу групу становили громадяни Росії – 29 %. Вихідці з Азербайджану становили 12 %, Узбекистану – 9 %, Грузії – 6 %, Молдови – 5 %, Вірменії – 5 %, Афганістану та Китаю – по 3 % [10, с. 27–28].

Висновки. Отже, аналізуючи ситуацію мультилінгвізму в умовах сучасної України, можемо виділити географічний мультилінгвізм – сусідство із різними країнами і, як результат, контакти різних етносів. Суспільний мультилінгвізм – мовні контакти між різними етносами: українці – росі-

яни, українці – поляки, українці – угорці, українці – румуни та інші. На основі таких контактів вибудовуються певні мовні стосунки: консенсус у співіснуванні мов або насаджувannya своєї мови одним етносом іншому етносу. Наступний елемент – індивідуальний мультилінгвізм або плюрилінгвізм – можливості та потреби вивчати різні мови в суспільстві. В Україні це потреба в англійській мові, німецькій, російській та польській. Як бачимо, плюрилінгвізм залежить не лише від світового статусу мов, таких як англійська, яка несе в собі значущість, а й від суспільного та географічного мультилінгвізму, що не є дивним явищем. Тобто плюрилінгвізм є результатом у потребі до економічного зростання, соціального благополуччя, інтеграції у світовий простір з одного боку, а з іншого – у потребі ідентифікації себе як частини соціуму, який переважно, окрім рідної мови, говорить мовою, яка є географічно близькою (схід України і російська мова, захід України і польська, угорська мови). Проблема мультилінгвізму в Україні лежить досить глибоко: це, насамперед, поляризація у поглядах та цінностях українського суспільства, що корелюється із географічним місцем проживання в Україні і, як наслідок, вплив сусідніх мов на свідомість українців, що призводить до втрати самоідентичності й бачення себе як українця в українській державі. А це також впливає на якість зовнішньої комунікації українців із іноземцями. Беручи до уваги вищесказане, можемо резюмувати, що мультилінгвізм в умовах сучасної України є її невід'ємним фактором у процесі внутрішньої й зовнішньої комунікації. Питання полягає в тому, що така комунікація є дуже хаотичною й незакріпленою законодавчо. З метою унормування всіх проявів явища мультилінгвізму в суспільстві України існує нагальна потреба у становленні інституціонального мультилінгвізму, який зможе налагодити відносини між різними мовами у суспільстві й розставити їхню пріоритетність.

Список літератури:

1. В Україні стартує масова кампанія вивчення іноземних мов. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2299136-v-ukraini-startue-masova-kampania-vivcenna-inozemnih-mov.html.
2. Багатомовність в українському суспільстві. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1AYQkvQXGSnbEsIi2EIXPjuY2kO0zSUOSff6txqWeqf8/viewform>.
3. Дербеньова Л.В. Проблеми інтеграції та глобалізації в соціально-політичному контексті України: «EUROSPEAK» як мова адміністративного спілкування. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2010. Вип. 40. С. 172–178.
4. Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів. Київ: МОМ, 2014. URL: <http://www.iom.org.ua/sites/default/files/study.pdf>.
5. Думки і погляди населення щодо викладання російської мови в українськомовних школах і надання невідконтрольним територіям Донбасу автономії у складі України: березень 2019 року. URL: <http://www.kiis.com.ua>.

6. Євсєєва Г.П. Державна мовна політика в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_1_63.
7. Жаботинська С.А. Мультилінгвальність в Україні: наукові засади. URL: <http://www.fulbright.org.ua>.
8. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.
9. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
10. Міграція в Україні: факти і цифри. *МОМ Представництво в Україні*. 2016. 31 с.
11. Опитування: більшість українців спілкуються вдома українською мовою. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/opituvannya-bilshist-ukrayinciv-spilkuuyutsya-vdoma-ukrayinskoju-movoyu.html>.
12. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. URL: <https://web.archive.org/web/20071124125111/http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.
13. Російська мова втрачає позиції у пострадянських державах – Financial Times. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosiiska-mova-vtrachaie-pozytsii-u-postradianskykh-derzhavakh-financial-times>.
14. Ставлення українців до іноземних мов. URL: <http://ratingpro.org>
15. Frontex. Annual risk analysis 2015. URL: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf.

Panasenko Ye.O. MULTILINGUALISM AS A EUROINTEGRATIONAL AND GLOBALIZATIONAL FACTOR UNDER THE CIRCUMSTANCES OF CONTEMPORARY UKRAINE

The following study deals with the issue of multilingualism under contemporary Ukrainian circumstances in the context of European integration and globalization processes. In particular, it is about geographical and social multilingualism in Ukraine, that is, the linguistic picture which is currently available in Ukrainian society. This linguistic picture was formed as a result of the absence of a single national identity of Ukrainians in connection with the affiliation of certain territories as parts of other states, which led to a divergent system of values, uneven ideological foundations in various territories of contemporary Ukraine. Today, the situation gradually begins to move forward the European civilizational space, leaving a Russian colonial heritage in history. However, in general, Ukrainian society is not ready to fully adopt the European vector of development, and partially tends to the Russian colonial past, being in an unstable mental balance. Beside, the article focuses on the phenomenon of plurilingualism, that is, the need and opportunities to learn different foreign languages. The study presented numerous statistical data, surveys that clearly illustrate the needs of Ukrainians to master foreign language competence, the study revealed a direct relationship between the internal language situation in Ukraine and the preferences to learn foreign languages. There was a clear relationship between the mentality of society, its system of values and orientations with a linguistic factor. Particular attention was paid to the problem of migrants in Ukraine and their adaptation to Ukrainian cultural, informational and linguistic realities. The study proved that the effectiveness of the state policy on the integration of immigrants is unsatisfactory, and the survey shows a low level of awareness of respondents regarding existing state programs. Consequently, multilingualism in the conditions of contemporary Ukraine is its inalienable factor in the process of internal and external communication, which clearly correlates with the socio-economic, socio-political, cultural and informational situation in the country and is an indicator of social preferences, guidelines and self-identity of a society.

Key words: multilingualism, plurilingualism, language policy, Eurointegration, globalization.